

EUROOPA
KOMISJON

LIIDU VÄLISASJADE
JA JULGEOLEKUPOLIITIKA
KÕRGE ESINDAJA

Brüssel, 12.3.2021
JOIN(2021) 6 final

ÜHISARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

Hongkongi erihalduspiirkond:

2020. aasta aruanne

ÜHISARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

HONGKONGI ERIHALDUSPIIRKOND:

2020. AASTA ARUANNE

Kokkuvõte

Alates Hongkongi üleandmisest Hiina Rahvavabariigile 1997. aastal on Euroopa Liit (EL) ja selle liikmesriigid tähelepanelikult jälginud Hongkongi erihalduspiirkonna poliitilist ja majanduslikku arengut. EL on järjekindlalt toetanud põhimõtet „üks riik, kaks süsteemi“ ja selle rakendamist.

Kooskõlas 1997. aastal Euroopa Parlamendi ees võetud kohustusega esitavad komisjon ja kõrge esindaja igal aastal aruande Hongkongis toimuva arengu kohta. Aastate jooksul on erilist tähelepanu pööratud põhimõtte „üks riik, kaks süsteemi“ rakendamisele ja Hongkongi autonoomiale, mis on ette nähtud põhiseadusega.

Käesolev 23. aruanne käsitleb 2020. aastat. Seda aastat iseloomustasid eelkõige olulised poliitilised sündmused ja COVID-19 pandeemia, mis on tõsiselt mõjutanud ka Hongkongi majandust.

Ülevaade poliitilisest ja sotsiaalsest arengust

Hongkongi ulatuslik autonoomia ning õigused ja vabadused, mida oli lubatud kaitsta vähemalt 2047. aastani, kahanesid 2020. aastal kiirenevas tempos. Sellele eelnesid Mandri-Hiina ametivõimude sekkumised, mis seavad kahtluse alla Hiina valmisoleku täita oma rahvusvahelisi kohustusi ja Hongkongi rahvale antud lubadust põhimõtte „üks riik, kaks süsteemi“ ja Hongkongi põhiseaduse alusel.

Riikliku julgeoleku seaduse kehtestamine 30. juunil rahvakongressi alalise komitee otsusega on tekitanud tõsist muret selle seaduse vastuvõtmise protsessi ja seaduse sisu pärast. Aasta jooksul vahistati arvukalt demokraatiameelseid aktiviste, seadusandjaid ja ajakirjanikke, sealhulgas riikliku julgeoleku seaduse ja avaliku korra rikkumise süüdistuste alusel.

Riikliku julgeoleku seadusega kriminaliseeritud tegude ulatuslikkus ja ebakindlus selle suhtes, kuidas seadust hakatakse kohaldama, on tekitanud tõsist muret ja avaldanud heidutavat mõju kaitstud õiguste ja vabaduste teostamisele Hongkongis. Kuigi pärast riikliku julgeoleku seaduse vastuvõtmist on ilmset tsensuuri olnud vähe ning demokraatiameelseid väljaandeid kohe ei suletud, on meedias, akadeemilistes ringkondades ja kodanikuühiskonnas süvenenud enesetsensuuri suundumus.

Mandri-Hiina ametivõimud on muul viisil tugevdanud kontrolli Hongkongi üle. Kartused põhimõtte „üks riik, kaks süsteemi“ võimaliku hülgamise pärast suurenesid aprillis, kui Hongkongi asjade kontaktbüroo, mis esindab Mandri-Hiina ametivõime Hongkongis, teatas, et talle ei ole siduv põhiseaduses sätestatud kohustus mitte sekkuda Hongkongi asjadesse.

Õigusriigi põhimõtte ja kohtusüsteemi sõltumatus on Hongkongis põhiliste õiguste ja vabaduste tagamisel jätkuvalt olulised kaitsemeetmed. Poliitikud süüdistasid aasta jooksul kohtuid mitmel korral alusetult kallutatuses, mistõttu tegi Hongkongi kõrgeima

apellatsioonikohtu esimees põhjaliku avalduse, milles ta tuletas meelde põhiseaduse sätteid ja põhimõtteid, mis reguleerivad kohtusüsteemi, ning kaitses kohtute rolli, sõltumatust ja puutumatust.

Kohtunike pädevuse ja aususe vastu ning nende valmisoleku vastu kaitsta õigusriiki valitseb endiselt suur usaldus ning on veel vara öelda, kuidas Hongkongi kohtud hakkavad riikliku julgeoleku seadust tõlgendama ning mil määral on õigused ja vabadused selle seaduse kohaldamisel kaitstud. Enamiku riikliku julgeoleku seaduse rikkumisega seotud kohtuasjade puhul on kohtud võimaldanud kautsjoni vastu vabastamist enne kohtuprotsessi algust, kuid küsimusi tekitab kautsjoni vastu vabastamisest keeldumine avalikkuses tuntud isikute puhul teistes kohtuasjades. Ühe sellise kohtuasja puhul määrati riikliku julgeoleku seaduse rikkumise asjadega tegelev kohtunik prokuratuuri taotlusel menetlema selle seaduse rikkumisega mitteseotud kohtuasja, mis puudutas julgeolekuga seotud küsimusi. See tekitab kahtlusi riikliku julgeoleku seaduse artiklis 44 sisalduvate määramissätete kohaldamisala ja tõlgendamise suhtes.

Seadusandliku kogu valimised, mis pidid toimuma 6. septembril, lükati ühe aasta võrra edasi ja valitsus põhjendas edasilükkamist COVID-19 pandeemiaga. Rahvakongressi alaline komitee võttis vastu otsuse pikendada seadusandliku kogu ametiaega vähemalt ühe aasta võrra ning enamik seadusandliku kogu demokraate otsustas jätkata pikendatud ametiajal tööd seadusandlikus kogus.

Rahvakongressi alalise komitee 11. novembri otsusega Hongkongi erihalduspiirkonna seadusandliku kogu liikmete kvalifitseerimise kohta kehtestati kriteeriumid seniste seadusandjate ametist vabastamiseks ja tulevaste seadusandjate diskvalifitseerimiseks. See andis Hongkongi ametivõimudele aluse arvata samal päeval seadusandlikust kogust välja neli demokraatiameelset seadusandjat, mis kahjustas veelgi Hongkongi ulatuslikku autonoomiat ning põhiõiguste ja -vabaduste kaitstust. Rahvakongressi alalise komitee otsuse tõttu astusid ülejäänud demokraatiameelsed seadusandjad seadusandlikust kogust tagasi; seadusandlik kogu jätkas oma tegevust, kuid demokraatlik kontrolli- ja tasakaalustussüsteem oli kahjustatud.

EL innustab Hongkongi erihalduspiirkonda ja keskvalitsust jätkama põhiseadusega ette nähtud valimisreformi. Põhiseadusest tuleneva kohustuse täitmiseks on oluline kehtestada valimissüsteem, mis on demokraatlik, õiglane, avatud ja läbipaistev ning põhineb üldistel valimistel. Üldised valimised tagaksid Hongkongi valitsusele suurema legitiimsuse, mis aitaks saavutada Hongkongi majanduslikke eesmärke ja lahendada tema sotsiaal-majanduslikke probleeme.

Ülevaade ELi reaktsioonist riikliku julgeoleku seaduse kehtestamisele

Kõrge esindaja tegi ELi nimel Hongkongi kohta järgmised avaldused:

- 29. mai – avaldus riikliku julgeoleku seaduse eelnõu rahvakongressipoolse heakskiitmise kohta;
- 1. juuli – avaldus riikliku julgeoleku seaduse kehtestamise kohta;
- 3. august – avaldus seadusandliku kogu valimiste edasilükkamise kohta;
- 12. november – avaldus Hongkongi seadusandliku kogu liikmete diskvalifitseerimise kohta.

ELi pressiesindajate avaldused Hongkongi kohta hõlmasid järgmist:

- 10. august – avaldus riikliku julgeoleku seaduse alusel tehtud vahistamiste ja reidide kohta;
- 24. september – avaldus Joshua Wongi ja teiste demokraatiameelsete aktivistide vahistamise kohta;
- 2. november – avaldus kaheksa demokraatiameelse seadusandja ja poliitiku vahistamise kohta;
- 29. detsember – avaldus kohtupidamise kohta 10 Hongkongi elaniku üle Shenzhenis.

G7 riikide välisministrid tegid 17. juunil Hongkongi kohta ühisavalduse.

Juulis vastu võetud nõukogu järeldustes¹ leppis EL kokku meetmete pakettis, mis on ELi esmane reaktsioon riikliku julgeoleku seadusele. See hõlmab muu hulgas varjupaiga- ja viisapoliitikat, ekspordikontrolli, kohtumenetluste jälgimist, kodanikuühiskonna toetamist, stipendiume ja akadeemilisi vahetusi, väljaandmislepingute läbivaatamist ning uute läbirääkimiste alustamisest hoidumist.

Välisasjade nõukogu 7. detsembri istungil lepidi kokku, et EL peaks jätkama juulis kokkulepitud meetmete rakendamist ning kaaluma vajaduse korral lisameetmete võtmist vastavalt olukorra arengule.

22. juunil toimunud ELi ja Hiina tippkohtumisel ning 14. septembril ja 30. detsembril toimunud juhtide kohtumisel rääkis EL Hiina juhtkonnale oma murest Hongkongis toimuva pärast.

Ülevaade koroonaviirushaigusega seotud olukorrast ja majandusarengust

COVID-19 pandeemia tõhusale ohjamisele aitasid kaasa Hongkongi väga hea tervishoiusüsteem ja jõuline poliitiline reageerimine, sealhulgas ranged karantiinimeetmed ja elanike vastutustundlik suhtumine, mis väljendus koroonaviirushaiguse puhangu ajal kaitsemaskide kandmises peaaegu kõikjal.

2020. aasta oli maailmamajanduse jaoks keeruline aasta ja Hongkong ei olnud erand. Majanduslangus oli märkimisväärne ja enamik linna peamisi majandussektoreid sai rängalt kannatada, välja arvatud finantssektor. Turistide arvu vähenemine avaldas suurt mõju luksuskaupade, majutus-, toidu-, joogi- ja transpordisektorile, samal ajal kui kaubandus- ja logistikasektorit mõjutas loid rahvusvaheline kaubandus. Hoolimata valitsuse mitmest majandust toetavate meetmete pakettist töötuse määr aasta jooksul kahekordistus (6,6 %ni 2020. aasta viimases kvartalis). Erihalduspiirkonna eelarvepositsioon hakkas samuti halvenema, kuigi Hongkongil on jätkuvalt märkimisväärsed reserve.

See kõik ei jätnud puutumata Hongkongis tegutsevaid Euroopa äriühinguid, eriti neid, mis sõltuvad turismivoogudest ja rahvusvahelisest kaubandusest. Reisi piirangud on olnud suur probleem, kuna paljud ELi ettevõtjad on Hongkongis selleks, et katsetada piirkondlikku ja

¹ <https://www.consilium.europa.eu/et/press/press-releases/2020/07/28/hong-kong-council-expresses-grave-concern-over-national-security-law/>

Mandri-Hiinaga seotud äritegevust. Äriühingutele teeb muret ka Hongkongis toimuv poliitiline areng, sealhulgas põhimõtte „üks riik, kaks süsteemi“ õõnestamine ja riikliku julgeoleku seaduse võimalik mõju ettevõtluskeskkonnale.

I. Poliitiline ja sotsiaalne areng

Sotsiaalsed rahutused ja ulatuslikud protestid, mis algasid 2019. aastal vastuseks valitsuse kavandatud seadusele, mis käsitleb õigusemõistmisest kõrvale hoidvaid kurjategijaid ja vastastikust õigusabi, lõppesid 2020. aastal, ehkki ajuti siiski toimus mõningaid meeleavaldusi. Peamised avalikke meeleavaldusi pärssivad tegurid olid riikliku julgeoleku seaduse kehtestamine rahvakongressi alalise komitee 30. juuni otsusega ja Hongkongi valitsuse kehtestatud meetmed COVID-19 puhangu tõkestamiseks.

Praeguseks on rahutustega seotud väidetavate kuritegude eest vahistatud ligikaudu 10 000 inimest, sealhulgas palju alaealisi. Kuna paljude kohtuasjade puhul on süüdistuse esitamisega seotud otsuste tegemine veninud, ei ole paljud vahistatud kindlad, kuidas nende vastu esitatud süüdistusi menetletakse, mis tõstatab õiglusega seotud küsimusi. Süüdimõistvad kohtuotsused on seni tehtud ligikaudu 20 % juhtudest.

Riikliku julgeoleku seadus on tekitanud muret mitmes mõttes. Selle vastuvõtmise viis ei olnud kooskõlas põhiseaduse artikliga 23, mille kohaselt peaks Hongkongi erihalduspiirkond selliseid meetmeid kehtestama iseseisvalt. Hongkongi sidusrühmadel oli minimaalne võimalus rääkida kaasa seaduseelnõu koostamises enne selle kehtestamist – terviktekst tehti kättesaadavaks alles pärast seaduse väljakuulutamist – ja seadusandlik kogu ei teostanud demokraatlikku kontrolli. Riikliku julgeoleku seaduse kehtestamisele eelnenud nädalal teatas erihalduspiirkonna juht avalikult, et ta ei ole kavandatava õigusakti kõikide üksikasjadega tutvunud.

Mitme demokraatiameelse seadusandja diskvalifitseerimine seadusandlikku kogusse tagasivalimiseks kandideerimisel tulenes osaliselt nende vastuseisust riikliku julgeoleku seadusele. See piirab veelgi valitud esindajate võimalusi kontrollida riikliku julgeoleku seaduse kohaste meetmete rakendamist.

Riikliku julgeoleku seaduses on sätestatud neli süütegu: riigist lahkulöömine, riigikorra õõnestamine, terroristlik tegevus ja sobingud välisjõudude või -elementidega. Riikliku julgeoleku seadusega kriminaliseeritud tegude ulatuslikkus ja ebakindlus selle suhtes, kuidas seadust hakatakse kohaldama, on tekitanud suurt muret ning takistanud kaitstud õiguste ja vabaduste teostamist Hongkongis. Praeguses etapis on raske hinnata, kui suur see takistav mõju on.

ELi büroo ja ELi liikmesriikide esindused Hongkongis on mitmel korral suhelnud kodanikuühiskonna, akadeemiliste ringkondade ja meedia esindajatega, et mõista riikliku julgeoleku seaduse mõju nende tegevusele. Seadus on kahtlemata suurendanud enesetsensuuri, sundinud teabe talletamisel ja sotsiaalmeedia kasutamisel lähtuma eelkõige ohutusest ning pannud muresema selle pärast, et õiguspärased kontaktid välisesindustega võivad üksikisikutele tuua kaasa süüdistuse n-ö sobingu eest.

Riikliku julgeoleku seadusel on piiramatu eksterritoriaalne kohaldamisala ja sellega nähakse ette Mandri-Hiina ametivõimude pädevuse teostamine teatavatel juhtudel. Lisaks võib

riikliku julgeoleku seaduse rikkumisega seotud kohtuasju menetleda kinnistel kohtuistungitel, millele tuleb erilist tähelepanu pöörata.

Kritiseeritud on erihalduspiirkonna juhile antud õigust määrata ametisse teatav hulk kohtunikke, kes menetlevad riikliku julgeoleku seaduse rikkumisega seotud kohtuasju. Nende kohtunike määramisel võib erihalduspiirkonna juht siiski pidada nõu Hongkongi kõrgeima apellatsioonikohtu esimehega. Pealegi ei määra erihalduspiirkonna juht konkreetsele kohtuasjale konkreetset kohtunikku.

Selgusetu on, mil määral riikliku julgeoleku seadusest tulenev Hongkongi valitsuse kohustus tugevdada järelevalvet ja reguleerimist riikliku julgeoleku küsimustes koolides, ülikoolides, ühiskondlikes organisatsioonides, meedias ja internetis hakkab mõjutama inimõigusi ja põhivabadusi.

Riikliku julgeoleku seadus mõjutab Hongkongis tegutsevaid välisriikide ettevõtjaid. Riikliku julgeoleku seaduse artiklitega 21 ja 23 on ette nähtud pikad vangistused kõigile, kes „õhutavad riigikorra õõnestamist või riigist lahkulöömist või aitavad sellele kaasa või toetavad seda rahaliste vahendite või varaga“. Kuna seaduses ei ole sätestatud, et süüteona käsitamiseks peab sellist toetust olema antud tahtlikult, on pangad asunud kontrollima teenuseid, mida nad osutavad demokraatiat toetavas ja muus poliitilises tegevuses osalevatele isikutele ja rühmadele. Riikliku julgeoleku seaduse artikli 31 kohaselt võidakse äriühinguid ja organisatsioone kriminaalvastutusele võtta ja trahvida ning nende tegevusluba tühistada.

2020. aastal vahistati riikliku julgeoleku seaduse alusel 31 isikut ja süüdistus esitati neljal juhul. Mitu vahistatut on avalikkuses tuntud demokraatiameelsed aktivistid. Meediamagnaadi Jimmy Lai vahistamisele 10. augustil seoses väidetava sobinguga välisjõududega järgnes reid tema meediakanali Apple Daily ruumidesse, milles osales ligikaudu 200 politseinikku. See ulatuslik politseioperatsioon silmapaistva ja otsekohe meediakontserni vastu tõstatas küsimusi võimalike poliitiliste motiivide kohta. 10. augustil vahistati riikliku julgeoleku seaduse rikkumise süüdistuste alusel ka Agnes Chow, kes oli nüüdseks laiali saadetud demokraatiameelse platvormi Demosisto kaasasutaja.

Samamoodi tuntu muret justiitsministeeriumi otsuste pärast esitada demokraatiameelsetele aktivistidele ja seadusandjatele süüdistus avaliku korra rikkumises seoses meelevahelduste ja rahutustega ning nende käitumisega seadusandliku kogu menetluste ajal. Valitsusmeelsete erakondade liikmetele, kes olid mõnel juhul segatud samadesse seadusandliku koguga seotud vahejuhtumitesse, aga süüdistusi ei esitatud. Prokuratuuri otsuste õigluse seab kahtluse alla ka asjaolu, et 2019. aastal Yuen Longi jaamas toimunud rünnakus osalenute vastutusele võtmiseks ei ole astunud veenvaid samme.

Praegu on veel vara öelda, kuidas Hongkongi kohtud hakkavad riikliku julgeoleku seadust tõlgendama ning mil määral tagatakse õiguste ja vabaduste kaitse, kuigi selles seaduses on sätestatud, et riikliku julgeoleku tagamisel järgitakse ja kaitstakse inimõigusi. Riikliku julgeoleku seaduse rikkumisega seotud esimese nn kontrollkohtuasja puhul rõhutas esimese astme kohus, et uue seaduse tõlgendamisel tuginevad kohtud üldise õiguse põhimõtetele ja võtavad arvesse inimõiguste kaitsemeetmeid. Kohtunike pädevuse ja aususe vastu ning nende valmisoleku vastu kaitsta õigusriiki valitseb endiselt suur usaldus, kuid meele tuleb pidada rahvakongressi alalise komitee lõplikku õigust anda välja seaduse tõlgendusi. Esimene riikliku julgeoleku seaduse rikkumisega seotud kohtuprotsess peaks algama alles 2021. aastal.

Arvamusuuringute tulemusena selgus, et enamik vastanuid on riikliku julgeoleku seaduse vastu. Hongkongi avaliku arvamuse uurimise instituudi poolt Reutersi tellimusel 2020. aasta augustis korraldatud küsitluses avaldas vastuseisu peaaegu 60 % küsitletutest. Küsitlus näitas ka, et toetus protestiliikumisele on vähenenud – vaid 44 % vastanutest väitsid end seda toetavat.

Politsei on loata korraldatud kogunemistele jõuliselt reageerinud, tuginedes riikliku julgeoleku seadusele, avalikku korda käsitlevatele õigusaktidele ja koroonaviirushaigusega seotud piirangutele. Politsei on võtnud kasutusele uue lilla lipu, millega hoiatatakse riikliku julgeoleku seaduse võimalike rikkumiste eest, samal ajal kui ametivõimud on laialt tõlgendanud seda, mis on uue seaduse võimalik rikkumine meeleavalduste kontekstis. Muu hulgas peetakse rikkumiseks populaarse protestiloosungi „Vabastage Hongkong. Meie aja revolutsioon“ kasutamist ja isegi meeleavaldajatepoolset tühjade plakatite hoidmist. Kuigi protestidega seostatud hümn „Glory to Hong Kong“ ei ole sõnaselgelt seadusega ära keelatud, ei tohi seda laulda koolides. Lisaks avas politsei riikliku julgeoleku üksus vihjeliini, et hõlbustada riikliku julgeoleku seaduse väidetavatest rikkumistest teatamist.

ELi reaktsioon riikliku julgeoleku seaduse kehtestamisele

Juulis võtsid ELi ministrid vastu nõukogu järeldused, milles rõhutati, et Hiina tegevus seoses riikliku julgeoleku seaduse vastuvõtmisega ei ole kooskõlas tema rahvusvaheliste kohustustega, mis tulenevad Hiina ja Suurbritannia 1984. aasta ühisdeklaratsioonist, ega Hongkongi põhiseadusega. Järelduste kohaselt seadsid need meetmed kahtluse alla Hiina valmisoleku täita oma rahvusvahelisi kohustusi, õonestasid usaldust ning mõjutasid ELi ja Hiina suhteid. Järeldustes on esitatud kooskõlastatud meetmete pakett, mis on ELi esmane reaktsioon riikliku julgeoleku seadusele:

1. riikliku julgeoleku seaduse poolt varjupaiga-, rände-, viisa- ja elamisloapoliitikale avalduva mõju arvessevõtmine kooskõlas kohaldatava õigusega, sealhulgas arutades asjakohaseid aspekte ELi tasandil;
2. teatava Hongkongis lõppkasutuseks mõeldud tundliku varustuse ja tehnoloogia ekspordi täiendav kontrollimine ja piiramine, eelkõige juhul kui on alust kahtlustada siserepressioonide, sisesuhtluse pealtkuulamise või küberseirega seotud soovimatut kasutamist;
3. Hongkongi üliõpilasi ja ülikoole hõlmavate stipendiumide ja akadeemiliste vahetuste tõhustamise ja koordineerimise võimaluste uurimine;
4. koostöö jätkamine Hongkongi kodanikuühiskonnaga ja selle toetamine;
5. Hongkongi demokraatiameelsete aktivistide kohtuprotsesside jätkuva jälgimise tagamine;
6. riikliku julgeoleku seadusest ELi kodanikele tulenevate võimalike ohtude arutamine ELi tasandil;
7. riikliku julgeoleku seaduse eksterritoriaalse mõju jälgimine;

8. riikliku julgeoleku seaduse poolt liikmesriikide ja Hongkongi vahelistele väljaandmis- ja muudele asjakohastele lepingutele avalduva mõju läbivaatamine;
9. praegu Hongkongiga uute läbirääkimiste alustamisest hoidumine.

Nõukogu järelduste alusel võetud peamiste meetmete hulka kuulub kuue ELi liikmesriigi² poolt Hongkongiga sõlmitud väljaandmislepingu või sellise lepingu sõlmimiseks läbirääkimiste peatamine pärast nõukogu järelduste vastuvõtmist, liikmesriikide ametiasutuste rangem kontroll asjaomase ekspordi üle seoses lõppkasutusega Hongkongis, ELi ja liikmesriikide diplomaatiliste esindajate koordineeritud osalemine demokraatiameelsete aktivistide kohtuistungite vaatlemisel Hongkongis ning kontaktide tihendamine kodanikuühiskonna organisatsioonidega. Hongkongi üliõpilased, teadlased ja ülikoolide õppejõud jätkasid osalemist paljudes kõrgharidusalastes vahetustes programmi „Erasmus+“ raames ja liikmesriikide kahepoolsetes vahetusprogrammides. Uusi läbirääkimisi ei ole Hongkongiga alustatud.

Nõukogu järeldustes ette nähtud meetmete rakendamist jälgiti tähelepanelikult asjaomastes nõukogu organites. Välisasjade nõukogu 7. detsembri istungil esitas kõrge esindaja ülevaate riikliku julgeoleku seaduse rakendamisest, selle mõjust õigustele, vabadustele ja ettevõtluskeskkonnale Hongkongis ning ELi meetmepaketi mõjust. Sellele tuginedes leppisid ministrid kokku, et EL peaks jätkama juulis kokku lepitud meetmete rakendamist ja kaaluma vajaduse korral lisameetmete võtmist vastavalt olukorra arengule.

Muret riikliku julgeoleku seaduse pärast väljendati ELi ja Hiina tippkohtumisel 22. juunil ning Hongkongi küsimus tõstatati ka ELi ja Hiina juhtide kohtumistel 14. septembril ja 30. detsembril. EL oli suures mures põhiõiguste ja -vabaduste kahanemise pärast seoses riikliku julgeoleku seaduse kehtestamisega; EL rõhutas veel kord ka oma muret seoses seadusandliku kogu valimiste edasilükkamisega terve aasta võrra ja mitme demokraatiameelse kandidaadi diskvalifitseerimisega. Euroopa Komisjoni president Ursula von der Leyen mainis inimõiguste rikkumisi Hongkongis oma 16. septembril Euroopa Parlamendis peetud kõnes Euroopa Liidu olukorra kohta.

Euroopa Parlament võttis 19. juunil vastu resolutsiooni Hiina Rahvavabariigi Hongkongi riikliku julgeoleku seaduse ja ELi vajaduse kohta kaitsta Hongkongi ulatuslikku autonoomiat. Resolutsioonis tauniti riikliku julgeoleku seaduse kehtestamist, mis kujutab endast rünnakut Hongkongi autonoomia vastu ja Hiina rahvusvaheliste kohustuste täitmatajätmist, sealhulgas Hiina ja Suurbritannia 1984. aasta ühisdeklaratsiooni rikkumist. Resolutsioonis esitati ka mitu soovitus ELi ja teiste asjaosaliste meetmete kohta.

Rahvusvaheline reaktsioon riikliku julgeoleku seaduse kehtestamisele

Rahvusvahelised osalised, sealhulgas G7, ÜRO inimõiguste ülemvolinik ja ÜRO eriraportöörid, avaldasid samuti muret riikliku julgeoleku seaduse pärast.

USA administratsioon teatas 27. mail, et Hiina on põhjalikult kahjustanud Hongkongi autonoomiat ja et Mandri-Hiinast erinev kohtlemine ei ole Hongkongi puhul enam põhjendatud. Pärast seda teadet allkirjastati 14. juulil USAs Hongkongi autonoomia seadus.

² Saksamaa, Prantsusmaa, Iirimaa, Madalmaad, Soome ja Itaalia.

7. augustil kehtestas USA sanktsioonid nii Hongkongi kui ka Mandri-Hiina valitsuse 11 liikme suhtes seoses nende osalusega erihalduspiirkonna autonoomia kahjustamises ning väljendus- või kogunemisvabaduse piiramises. Nende isikute hulka kuulusid erihalduspiirkonna juht, justiitsminister, julgeolekuminister, põhiseadus- ja Mandri-Hiina küsimuste minister, politseiülem, Hongkongi asjade kontaktbüroo direktor Luo Huining ja teised Hongkongi asjadega seotud Mandri-Hiina kõrgemad ametnikud. Sanktsioonidega nähakse ette USAs asuva vara arestimine ja külmutamine vastusena „ebatavalisele ja erakorralisele ohule“, mida kujutab endast Hongkongi autonoomia õõnestamine Hiina poolt. 9. novembril ja 7. detsembril kehtestas USA seoses riikliku julgeoleku seaduse rakendamisega sanktsioonid veel 18 isiku suhtes.

Ühendkuningriik laiendas sisserändeõigusi, et anda Ühendkuningriigi ülemeremaade kodaniku staatusega Hongkongi elanikele võimalus saada kodakondsus; selline staatus on hinnanguliselt ligikaudu 3 miljonil Hongkongi elanikul. Uue korra kohaselt antakse Ühendkuningriigi ülemeremaade kodaniku staatusega isikutele viieaastane elamisluba Ühendkuningriigis koos õigusega seal töötada või õppida. Viie aasta möödudes saavad nad taotleda püsielaniku staatust ja pärast 12 kuu möödumist püsielaniku staatuse saamisest saavad nad taotleda kodakondsust. Uue korraga kaasnev viisa saamise kord tehti teatavaks oktoobris.

Vastuseks riikliku julgeoleku seaduse kehtestamisele peatasid Ühendkuningriik, Austraalia ja Uus-Meremaa Hongkongiga sõlmitud väljaandmislepingute kohaldamise.

Teisitimõtlejate mahasurumine

Demokraatiameelsete aktivistide vahistamine mitmesuguste süüdistuste alusel toimus 2020. aastal juba enne riikliku julgeoleku seaduse vastuvõtmist ja jätkus kogu aasta vältel. Aprillis vahistati 15 avalikkuses tuntud isikut, sealhulgas Demokraatliku Partei asutaja ja väljapaistev advokaat Martin Lee, kauaaegne advokaat ja endine Demokraatliku Partei esimees Albert Ho ning Apple Daily asutaja Jimmy Lai. Vahistamised on seotud väidetava „ebaseadusliku kogunemisega“ 2019. aasta augustis ja oktoobris toimunud meeleavaldustel; tegemist on süüteoga, millega võib kaasneda kuni viie aasta pikkune vangistus. Nad vabastati kaitsjoni vastu kuni kohtuprotsesside alguseni 2021. aastal. Jimmy Lai vahistati riikliku julgeoleku seaduse alusel 10. augustil uuesti, kuid talle esitati hiljem süüdistus pettuses. 3. detsembril keelduti teda kaitsjoni vastu vabastamast.

23. augustil peatas Hiina rannikuvalve 12 Hongkongi kodanikku, kes püüdsid piirkonnast paadiga põgeneda, ja neid hoiti Mandri-Hiinas vahi all. 27. novembril anti nende juhtumid ametlikult üle prokuratuurile ja neid süüdistati piiriületamise katses.

24. septembril vahistati demokraatiameelne aktivist Joshua Wong kogu suve kestnud vahistamiste raames, mille käigus peeti kinni ka tema kaasaktivistid Ivan Lam ja Agnes Chow. 2. detsembril mõisteti kolmele aktivistile 2019. aastal toimunud meeleavaldustega seotud avaliku korra rikkumiste eest seitsme kuni kolmeteistkümne ja poole kuu pikkune vanglakaristus.

7. detsembril vahistas politsei eelmisel kuul Hongkongi Hiina Ülikoolis toimunud meeleavalduste eest kaheksa inimest; neist kolme kahtlustatakse riikliku julgeoleku seaduse rikkumises „riigist lahkulöömise õhutamise näol“. 8. detsembril vahistati veel kaheksa

demokraatiameelset aktivisti seoses nende väidetava rolliga juulis toimunud loata kogunemisel.

15. mail avaldas politsei kohta esitatud kaebustega tegelev sõltumatu nõukogu aruande kavandatud väljaandmiseaduse eelnõuga seoses toimunud protestide kohta. Aruandes käsitletakse 2019. aasta juunist oktoobrini toimunud sündmusi ja jõutakse järeldusele, et süsteemseid probleeme politseijõudude tegevuses ei olnud. Politsei kohta esitatud kaebustega tegelev sõltumatu nõukogu ei leidnud ühtegi eksimust politsei tegevuses 2019. aasta juulis Yuen Longis toime pandud rünnaku ajal, mil rühm valgesse riietunud mehi, kes usutavasti on seotud Triadi jõukudega, ründas metroojaamas viibinud inimesi. Nimetatud nõukogu hoiatas Hongkongis pead tõstva terrorismi ohtude eest ja väitis, et politseid rünnatakse „jultunud propagandaga“, mille eesmärk on määrida politsei mainet. Aruande 52 soovitusel rõhutati vajadust lisakoolituse järele taktika, pisargaasi kasutamise, sidepidamise parandamise ja kuulujuttude hajutamise valdkonnas. Politsei kohta esitatud kaebustega tegeleval sõltumatul nõukogul on vaid piiratud õigused ja aruande avaldamise järel pälvis nõukogu teravat kriitikat selle eest, et ta ei käsitlenud veenvalt vastutusega seotud probleeme.

Esimest korda 30 aasta jooksul keeldusid Hongkongi ametivõimud andmast luba 1989. aastal Hiinas Taevase Rahu väljakul toimunud protestide mahasurumise mälestamiseks, põhjendades seda COVID-19 pandeemiast tingitud rahvatervise kaitse vajadusega. Iga-aastase mälestustseremoonia korraldajad Hiina Patriootliku Demokraatliku Liikumise Hongkongi Toetusliidust väitsid, et keeld on ajendatud poliitilistest motiividest. Mitu inimest vahistati pärast mälestustseremoniat, mis keelust hoolimata siiski korraldati, ja neile esitati süüdistus loata kogunemisel osalemises. Taevase Rahu väljaku repressioonidega seotud üritused on iseenesest lubatud ja Hiina Patriootliku Demokraatliku Liikumise Toetusliidu hallatav muuseum avas mais taas oma uksed.

4. juunil võttis seadusandlik kogu vastu vastuolulise riigihümniseaduse eelnõu, millega nähakse nn vabatahtlike marsi solvamise eest ette rahatrahvi kuni 50 000 Hongkongi dollarit [5 530 eurot] ja kolmeaastane vangistus. Rahvakongressi alaline komitee Pekingis võttis riigihümniseaduse vastu 2017. aasta septembris ja otsustas kaks kuud hiljem lisada selle põhiseaduse III lisasse. Seadusandliku kogu hääletusega jõustati see otsus kohalikul tasandil.

Hongkongi asjade kontaktbüroo on avaldanud üha suuremat mõju Hongkongi poliitika kujundamisele ja poliitilisele ladvikule, seades Hongkongi ulatusliku autonoomia säilimise kahtluse alla. Riikliku julgeoleku seadusega loodi Hongkongis ka uus Mandri-Hiina asutus, nimelt riikliku julgeoleku tagamise amet, mille pädevusse kuuluvad rasked riikliku julgeolekuga seotud juhtumid, sealhulgas need, mille puhul on tegemist „keerukate“ elementidega, mis on seotud välisriigiga või „väliste elementidega“, mis ei ole Hongkongi institutsioonide ees aruandekohustuslikud. Neid õigusnorme ei ole seni veel kohaldatud.

Seadusandliku kogu valimised pidid toimuma 6. septembril, ent 30. juulil keelati 12 demokraatiameelsel kandidaadil valimistel osalemine. Valimiskomisjoni ametnike väitel ei uskunud nad, et kandidaadid tõepoolest järgiksid põhiseadust, nagu on allkirjastatud deklaratsioonide kaudu ametlikult nõutav. Neli diskvalifitseeritud kandidaati olid ametisolevad seadusandjad. Lisaks Demosisto endisele juhile Joshua Wongile keelati valimistel kandideerida ka kolmel ametisoleval linnaosavolikogu liikmel, kes olid osutunud valituks üldistel valimistel.

Hongkongi valitsus tegi avalduse, milles toetas diskvalifitseerimist, õigustades seda diskvalifitseeritud isikute tegeliku või väidetava käitumisega, mis hõlmab muu hulgas järgmist: Hongkongi iseseisvuse toetamine (asjaomased isikud seda otseselt ei toeta), vastuseis riikliku julgeoleku seadusele, kavatsus hääletada valitsuse esitatud seaduseelnõud valimatult maha ning välisriikide valitsuste sekkumise taotlemine. Hongkongi valitsus rõhutas, et tegemist ei ole poliitilise tsensuuri ega vabaduste piiramisega, ning hoiatas, et politsei uurib solvanguid ja ähvardusi valimiskomisjoni ametnike aadressil. Valimiskomisjoni ametnike otsusega oli rahul ka Hongkongi asjade kontaktbüroo.

Massiline diskvalifitseerimine pälvis palju rahvusvahelist kriitikat. Liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja ja komisjoni asepresident Borrell märkis oma avalduses, et valimiselt kõrvaldamine „kahjustab Hongkongi rahvusvahelist mainet vaba ja avatud ühiskonnana“.

Demokraatide erakonnad korraldasid 11. ja 12. juulil eelvalimised, et määrata kindlaks seadusandlikku kogusse kandideerijad. Eelvalimistel osales ligikaudu 600 000 valijat. Küsitlustes läks hästi noortel aktivistidel, kes üldiselt pooldavad suuremat enesemääramisõigust.

31. juulil lükati seadusandliku kogu valimised erakorralise seisukorra eeskirjade määрусega ühe aasta võrra edasi. Erihalduspiirkonna juht põhjendas edasilükkamist terviseriskidega, mis võivad realiseeruda, kui valimised toimuksid COVID-19 pandeemia „kolmanda laine“ ajal. Ta juhtis tähelepanu valimiste erilisele ohtlikkusele eakate valijate jaoks, asjaolule, et ligikaudu 100 000 Mandri-Hiinas elavat ja hääleõigust omavat valijat ei saaks oma hääleõigust kasutada, ja sotsiaalse distantseerumise meetmetest tulenevatele takistustele valimiskampaania elluviimisel. Ta osutas ka valimiste edasilükkamisele teistes jurisdiktsioonides.

Põhiseaduses ei ole ette nähtud olukorda, kus valimised lükatakse edasi nii pikaks ajaks. Artiklis 69 on sätestatud, et seadusandliku kogu ametiaeg on neli aastat. Rahvakongressi alaline komitee võttis seejärel vastu lühiootuse, mille kohaselt jätkab kuues seadusandlik kogu oma ülesannete täitmist vähemalt ühe aasta jooksul pärast oma ametiaja lõppu 30. septembril. Järgmine seadusandlik kogu valitakse tavapäraseks neljaks aastaks.

Ametisolevaid seadusandjaid, kellel oli keelatud valimistel uuesti kandideerida, ei kutsutud esialgu üheaastaseks pikendatud ajavahemikuks oma ametist tagasi. Kogu demokraatide leeris toimus siiski tuline arutelu selle üle, kas demokraatiameelsed seadusandjad peaksid seadusandlikku kogusse jääma. Liikumises esinevate erimeelsuste tõttu telliti arvamusuuring, et küsida üldsuse arvamust selles küsimuses. Uuringu tulemused ei olnud ühesed, mistõttu jäeti kõik seadusandjad peale kahe seadusandlikku kogusse. Kolmas seadusandja astus tagasi tervislikel põhjustel.

11. novembril võttis rahvakongressi alaline komitee vastu otsuse, mis andis aluse nelja demokraatiameelse seadusandja kohesele väljaarvamisele seadusandlikust kogust Hongkongi valitsuse poolt. Otsuses on sätestatud ka ulatuslikud kriteeriumid, mille alusel otsustatakse, et konkreetne seadusandja või tulevane seadusandja ei saa täita põhiseaduse järgimise vannet ja tuleks seetõttu ametist kõrvaldada. Nende kriteeriumide hulka kuuluvad Hongkongi sõltumatuse toetamine, keeldumine tunnustamast Hiina suveräänset võimu Hongkongi üle, välisriikide või „väliste elementide“ õhutamine Hongkongi asjadesse sekkuma või riiklikku julgeolekut ohustavate tegude toimepanemine. Rahvakongressi alalise komitee otsus pälvis

Hongkongis ja rahvusvahelises kogukonnas karmi kriitikat, muu hulgas põhjusel, et see vähendab märkimisväärselt Hongkongi ulatuslikku autonoomiat ning põhiõiguste ja -vabaduste kaitset.

Nelja seadusandja diskvalifitseerimise tõttu astusid ülejäänud 15 demokraatiameelset seadusandjat seadusandlikust kogust tagasi. Seadusandlik kogu jätkas oma tegevust, kuid demokraatlik kontrolli- ja tasakaalustussüsteem oli tugevalt kahjustatud.

Mitu demokraatiameelset juhtivat isikut astus pärast neid sündmusi oma parteilistelt ametikohtadelt tagasi. Ted Hui Demokraatlikust Parteist, kellele on esitatud mitu kriminaalsüüdistust ja kes viibis kaitsjoni vastu vabaduses, läks eksiili Ühendkuningriiki, mis päädis Mandri-Hiina ja Hongkongi ametivõimude terava kriitikaga.

Aasta jooksul süüdistati kohtuid sageli kallutatuses, eelkõige protestidega seotud kohtuasjade lahendamisel. 23. septembril tegi Hongkongi kõrgeima apellatsioonikohtu esimees harukordse avalduse, milles kaitses kohtusüsteemi ja hoiatas, et kohtunike vastu suunatud rünnakud õõnestavad üldsuse usaldust õigusriigi vastu. Septembris astus oma ametikohalt Hongkongi kõrgeimas apellatsioonikohtus tagasi austraallasest kohtunik James Spigelman, kes oli üks 14st ajutisest välisriigi kohtunikust. Hongkongi valitsus rõhutas oma pühendumust välisriikidest pärit kohtunike ametissenimetamise süsteemile, märkides selle tähtsust kohtusüsteemi sõltumatuse seisukohast. Oktoobris nimetas valitsus Hongkongi kõrgeimasse apellatsioonikohtusse ametisse Ühendkuningriigi kõrgeima kohtu aseesimehe Patrick Hodge'i.

21. detsembril lükkas Hongkongi kõrgeim apellatsioonikohus, sealhulgas kohtu esimees Geoffrey Ma ja Ühendkuningriigist pärit ajutine kohtunik lord Hoffman, ühehäälselt tagasi kaebuse, millega vaidlustati valitsuse määrus, mis keelas demokraatiaaktivistidel oma näo katmise. Kohus kinnitas, et erakorralise seisukorra eeskirjade määrus, millega keeld kehtestati, on põhiseadusega kooskõlas. Oma otsuses kaitses kõrgeim apellatsioonikohus erakorralise seisukorra eeskirjade määrusele tuginemist valitsuse poolt rahutuste ajal, rõhutades, et kuigi erakorralised volitused on ulatuslikud ja paindlikud, kohaldatakse nende teostamise suhtes „sisulist kontrolli“ kohtuliku kontrolli, seadusandliku kogu kontrolli ja põhiseaduse nõuete näol, mille kohaselt peavad sellised eeskirjad olema seadusega ette nähtud ja proportsionaalsed.

Aastal, mil põhiseaduse vastuvõtmisest möödus 30 aastat, tekitas vaidlusi võimude lahususe küsimus. Kooliõpikute läbivaatamisega seoses kinnitas Hongkongi valitsus, et see põhimõte ei ole Hongkongis kohaldatav. See kutsus esile ulatusliku arutelu, kus juhtivad õiguspraktikud väitsid, et kuigi põhiseaduses ei mainita otseselt võimude lahusust, on eri võimude vastutusalad selgelt piiritletud, kusjuures kohtute sõltumatus on tagatud artikliga 85.

Seadusandlikus kogus võis aasta jooksul näha inetuid ja vägivaldseid stseene, mille üheks põhjuseks olid lahkarvamused õigusloometegevuse üle otsustava komitee esimehe ametikoha täitmise küsimuses. Komitee tegevus oli mitu kuud halvatud seoses demokraatide leeri venitamistaktikaga ja vaidlustega selle üle, kas esimehe koht tuleks anda aseesimehele kuni uue esimehe valimiseni mais. Kaheksa demokraadist poliitikut, sealhulgas viis ametisolevat seadusandjat ja kaks endist seadusandjat, vahistati hiljem seadusandliku kogu istungitesaalis toimunud vahejuhtumite pärast. Vahistamised tekitasid tõsist muret kriminaalõigusnormide kasutamise pärast seadusandjate ja endiste seadusandjate vastu ning demokraatiameelsete poliitikute valikulise ründamise pärast.

Erihalduspiirkonna juht lükkas ühe kuu võrra edasi oma iga-aastase poliitilise avalduse tegemise, mis pidi toimuma 14. oktoobril. Ta teatas, et viivitus oli tingitud vajadusest konsulteerida keskvalitsusega Hongkongi majanduse elavdamise toetamise meetmete üle, ning ta külastas sel eesmärgil novembri alguses Pekingit.

Erihalduspiirkonna juht tegi oma neljanda poliitilise avalduse 25. novembril seadusandlikus kogus, kus puudusid opositsiooni hääled. Ta mainis Hongkongi tabanud „mitut lööki“, sealhulgas COVID-19 pandeemia mõju inimestele ja majandusele ning sotsiaalseid rahunusi. Ta kaitses riikliku julgeoleku seadust ja teisi hiljutisi poliitilisi sündmusi, sealhulgas demokraatiameelsete seadusandjate diskvalifitseerimist, ning tema kõne sisaldas lõiku keskvalitsuse täieliku toetuse kohta. Erihalduspiirkonna juht viitas riikliku julgeoleku seaduse artiklitele 9 ja 10, mis on aluseks valitsuse kavadele tugevdada ühiskondlikke organisatsioone, meediat ja interneti käsitlevaid õigusnorme ning edendada riikliku julgeoleku alast haridust koolides ja ülikoolides. Ta kinnitas ka, et valitsus esitab seaduseelnõu vande andmist käsitlevate õigusnormide muutmiseks.

COVID-19 pandeemia mõju

Hongkong on seoses COVID-19 pandeemiaga teatanud enam kui 8 847 nakatumisjuhtumist ja 148 surmajuhtumist. Pandeemia tõhusale ohjamisele aitasid kaasa Hongkongi väga hea tervishoiusüsteem ja jõuline poliitiline reageerimine, sealhulgas ranged karantiinimeetmed ja elanike vastutustundlik suhtumine, mis väljendus koroonaviirushaiguse puhangu ajal kaitsemaskide kandmises peaaegu kõikjal. Hongkong tugines ka väärtuslikele kogemustele, mis saadi seoses SARSi epideemiaga 2003. aastal.

Hongkong teatas oma esimesest nakatumisjuhtumist jaanuari lõpus. Varsti pärast seda sulges erihalduspiirkond kõik piiripunktid peale rahvusvahelise lennujaama, Shenzheni lahe ja Hongkongi-Zhuhai-Macau silla, mis võimaldasid Hongkongi elanikel linna tagasi pöörduda. Valitsuse esialgne reageerimine pandeemiale, sealhulgas maskide hankimine, pälvis mõningast kriitikat. Keskvalitsuse toel tegi Hongkong septembris kogu linna hõlmava vabatahtliku testimise, milles osales ligikaudu 1,78 miljonit inimest. Valitsus rakendas mitmesuguseid toetusmeetmeid, et leevendada pandeemia majanduslikku ja sotsiaalset mõju.

Seoses pandeemiaga, sealhulgas aasta jooksul tekkinud kolme nakatamislainega, karmistas ja leevendas valitsus aasta jooksul korduvalt sotsiaalse distantseerumise meetmeid. Meetmed hõlmasid teatavate suure riskiga kaubandusettevõtete sulgemist, distantseerimise hoidmisega ja kohtade arvuga seotud piiranguid restoranides ning ühes rühmas koos olla lubatud inimeste arvu piiramist.

Aasta teisel poolel algatas Hongkong arutelud reisimise hõlbustamiseks 11 riigiga võimalike nn reisimullide loomise üle. Oktoobris jõuti Singapuriga põhimõttelisele kokkuleppele mulli loomises, kuid selle rakendamine viibis COVID-19 nakatumisjuhtumite arvu suurenemise tõttu. Oktoobris otsustas EL nimetada Hongkongi ja Macau erihalduspiirkonnad piirkondadeks, millega võiks taastada mittehädavajaliku reisimise vastastikkuse põhimõtte alusel ja kui olud seda võimaldavad.

Õigused, vabadused ja võrdsed võimalused

Riikliku julgeoleku seadus on kahtlemata avaldanud mõju vabaduste kasutamisele; Demosisto juhid saatsid oma demokraatiat pooldava erakonna seaduse jõustumise järel laiali. Erakond oli toetanud Hongkongi enesemääramisõigust, kuid loobus sellest eesmärgist 2020. aasta jaanuaris.

Avalikus elus suurenes enesetsensuur, kuigi selle ulatust on keeruline mõõta. Otsene tsenseerimine ei ole meediamaastikul veel laialt levinud, kuid mõned ajakirjanikud räägivad küsitavatest toimetustlikest otsustest ja tundlikke küsimusi käsitlevate materjalide ulatuslikumast kontrollimisest toimetajate poolt. Avalik-õiguslikule ringhäälinguorganisatsioonile RTHK avaldatakse üha enam survet, et ta väldiks tegevust ja teemakäsitlusi, mida valitsus peab „provokatiivseks“, kuigi sellel ei ole otsest seost riikliku julgeoleku seadusega.

Vabakutselise ajakirjaniku vahistamine 3. novembril töö eest, mida ta tegi seoses 2019. aasta juulis Yuen Longi jaamas toimunud rünnakute teemalise uuriva dokumentaalfilmiga RTHK jaoks, pälvis teravat kriitikat, kuna selles nähti katset kriminaliseerida seaduspärast ajakirjanduslikku tööd.

Kõrgkoolide õppejõud ei ole kindlad, mida nad võivad ja mida nad ei või õpetada, arvestades riikliku julgeoleku seadust. See puudutab eelkõige neid õppejõude, kes õpetavad tundlikke õppeaineid ja kes koolitavad Mandri-Hiina tudengeid. Probleemide vältimiseks hoiduvad mõned teadlased taotlemast teadusuuringute rahastamist välismaistest allikatest, eelkõige USAst.

Vabaühendused püüavad hoiduda riikliku julgeoleku seadusega pahuksisse sattumast, mis tekitab nende töös komplikatsioone. Friedrich Naumann Stiftung on esimene suur rahvusvaheline organisatsioon, mis riikliku julgeoleku seaduse kehtestamise tulemusena oma tegevuse Hongkongis lõpetas.

Koolid on üha suurema surve all pärast seda, kui Pekingi ja Hongkongi ametivõimud andsid mõista, et patriotismi õhutamiseks ja riikliku julgeoleku seaduse mõistmise tagamiseks tuleb õppetöö ümber orienteerida. Haridusamet võttis ühelt õpetajalt alaliselt õiguse õpetada, kuna ta oli enne riikliku julgeoleku seaduse kehtestamist käsitlenud tundides sõltumatust pooldavat mõtlemist, kooliõpikud on läbi vaadatud ja õpetajatel soovitatakse vältida seadusega pahuksisse minemist. Haridussektor on muutunud üha politiseeritumaks ja Pekingit pooldavad isikud väidavad, et paljud õpetajad toetavad demokraatiat või isegi sõltumatust ning et õpilastele tutvustatakse lääne ideoloogiaid ja neid innustatakse osalema ühiskondlikes liikumistes. Erihalduspiirkonna juht on teinud ettepanekud õpetajakoolituse reformimiseks, et tagada valitsuse suuniste parem järgimine.

COVID-19 pandeemia ja riikliku julgeoleku seaduse vastuvõtmise tõttu on piiratud kogunemisvabadust. 2020. aasta esimese kuue kuu jooksul esitati 107 taotlust avalike kogunemiste korraldamiseks, millest 87 jäeti rahuldamata. Ühtki alates 2020. aasta juulist esitatud taotlust ei ole rahuldatud. Loa andmisest keeldumise peamise põhjusena on regulaarselt viidatud COVID-19 pandeemiale; alates märtsist oli keelatud enam kui nelja ja seejärel enam kui kaheksa inimese avalik kogunemine. Politsei on loata kogunemistel kasutanud lillat lippu, et hoiatada riikliku julgeoleku seaduse võimalike rikkumiste eest, kuigi see, milliste poliitiliste vaadete väljendamine on vastuvõetav, ei ole selge.

Hongkongi kohtutes tehti mõningaid edusamme **LGBTI-inimeste õiguste tunnustamisel**. Märtsis kuulutas apellatsioonikohus põhiseadusvastaseks ja ebaseaduslikuks eluasemeameti

poliitika, mis takistas välisriigis abiellunud samasoolistel paaridel taotlema sotsiaaleluaset. Juunis muutis maksuamet maksuseadustikku, et võimaldada heteroseksuaalses või samasoolises abielus oleval isikul valida tulu personaalse deklareerimise või koos abikaasaga deklareerimise vahel. 18. septembril otsustas Hongkongi kõrge kohus, et muude jurisdiktsioonide seaduste kohaselt abiellunud samasoolistel paaridel peaksid olema Hongkongis teistega samad pärimisõigusest tulenevad õigused. Samal kuupäeval keeldus kohus aga välisriigis abiellunud samasooliste paaride ulatuslikumast tunnustamisest, märkides, et diskrimineerimise erijuhtumeid saab lahendada konkreetsete kohtuasjade kaudu. 2020. aastal tekitasid muret väited, et üks kohtunik oli varjupaigataotleja seksuaalse sättumuse kohta teinud homfoobseid märkusi.

Hongkong on astunud mõningaid samme **inimkaubandusega** võitlemiseks, kuid USA on kandnud Hongkongi oma 2. tasandi jälgimisnimekirja. USA aastaaruandes inimkaubanduse kohta nimetati probleemidena ebatõhusat tuvastatismehhanismi, süüdistuste väikest arvu ja ohvrite karistamist ebaseaduslike tegude eest, mida nad olid sunnitud toime panema. 17.–18. detsembril toimus viies inimkaubandust käsitlev ELi ja Hongkongi seminar, kus käsitleti ühiseid mureküsimusi. Need hõlmasid rahvusvahelist koostööd inimkaubanduse vastu võitlemisel, ohvrite abistamist ja koostööd kodanikuühiskonnaga.

COVID-19 pandeemia arvatakse olevat avaldanud negatiivset mõju mõnede **välismaalastest koduabiliste** töötingimustele. Näiteks on teateid selle kohta, et mõned tööandjad ei lubanud töötajatel tavapärase iganädalase vaba päeva kasutamiseks kodust lahkuda. Hongkongi Aasia Koduabiliste Ühingute Liit teatas, et pandeemia tõttu on suurenenud töötajate diskrimineerimine. Näiteks on ebaseaduslikult lõpetatud lepingud töötajatega, keda arvati olevat nakatunud koroonaviirusega, ja keeldutud maksmast töötasu välismaalastest koduabilistele nende kohustusliku karantiini ajal. Paljud töö kaotanud koduabilised jäid Hongkongi lõksu ja sõltusid muu abi puudumisel suurel määral heategevuslikust toest. Hongkongi valitsus pakub tasuta COVID-19 teste ja maske välismaalastest koduabilistele, kes ootavad majutuskohdades võimalust siirduda oma uute tööandjate majapidamistesse.

Korruptsioonivastane süsteem oli jätkuvalt tugev ja vastupidav ning läbipaistvuse nõuded ja korruptsioonivastased meetmed on Hongkongis väga ranged. Ametivõimud ning poliitikud ja ettevõtjad tunnistavad, et läbipaistvus on väga oluline tegur Hongkongi tugeva positsiooni säilitamiseks rahvusvahelise ärikeskusena.

COVID-19 pandeemia majanduslik mõju hõlmab **vaesuse** suurenemist; töötuse määr tõusis 2020. aasta lõpuks 16 aasta kõrgeimale tasemele (6,6 %)³ ja 20–29aastaste noorte töötuse määr ulatus 11 %ni. Vaesuse määr oli juba 2019. aastal tõusnud 20,4 %ni. 2020. aasta jaanuaris teatas erihalduspiirkonna juht kümnest uuest algatusest, mille eesmärk on anda toetust rohujuure tasandil ja abistada ebasoodsas olukorras olevaid inimesi, sealhulgas suurendada ajutiste eluasemete sihtarvu 2023. aastaks 10 000st 15 000ni ning maksta rahalist toetust üürileantavate sotsiaaleluasemete taotlejatele, kes on seda eluaset oodanud rohkem kui kolm aastat.

II. Majanduslik areng

³ Need ja järgnevad arvandmed on käesoleva aruande koostamise ajal kättesaadavad värskemad statistilised andmed.

Hongkongi majandus halvenes 2020. aastal märkimisväärselt ja oli teist aastat järjest languses: SKP vähenes juba 2019. aastal 1,2 %. Kui Hiina majanduse elavnemise toel olukord aasta lõpupoole mõnevõrra paranes, siis 2020. aasta esimeses kvartalis kahanes majandus 2019. aastaga võrreldes 9,1 %, teises kvartalis 9,0 % ja kolmandas kvartalis 3,5 %. Majanduslanguses oli oluline roll COVID-19 pandeemial, kuid sellele lisandusid muud pärssivad tegurid, nagu 2019. aasta rahutused ja USA-Hiina kaubandussõda.

Hongkongi erihalduspiirkonna majandus on väga avatud ja selle edu on traditsiooniliselt tulenenud asjaolust, et tegemist on kolmesuguse keskusega: keskusega, kus Hiina kaasab välismaist kapitali, samuti ülemaailmse ja Hiina kaubanduse keskusega ning turismikeskusega (peamiselt Hiina turistid). Linna neljast olulisest majandussektorist, milleks on finantsteenused, turism, kaubandus ja logistika ning kutseala- ja tootmisteenused, läks 2020. aastal hästi ainult finantsteenuste sektoril.

Aasta jooksul said kõige enam kannatada **sektorid, mis suurel määral sõltuvad turistide tehtavatest kulutustest**. Need sektorid on jaekaubandus-, toidu- ja joogi-, majutus-, transpordi- ja lennundussektor. Jaemüük vähenes 2020. aasta esimese 11 kuu jooksul eelmise aasta sama perioodiga võrreldes 25,3 %, restoranide tulud kahanesid esimese kolme kvartali jooksul eelmise aasta sama perioodiga võrreldes 30,8 % ning lennureisijate arv vähenes kogu eelmise aastaga võrreldes 87,5 %. See on suuresti seletatav järsu langusega saabuvate turistide arvus, mis reisi piirangute ja reisimise hirmu tõttu vähenes eelmise aastaga võrreldes 93,6 % ehk vaid 3,6 miljoni turistini. Ligikaudu 80 % turistidest tuleb tavaliselt Mandri-Hiinast ja nendega seostatakse 40 % linna jaemüügist, eelkõige luksускаupade sektoris. Piirkonnasiseseid kulutusi mõjutasid ka nõrk majandus ja kohalikud sotsiaalse distantseerumise nõuded restoranides ja muudes ettevõtetes.

Tänu olukorra mõningasele paranemisele aasta lõpupoole ning Hiina ja mõne muu piirkonna majanduse kasvule oli pandeemia mõju Hongkongi **väliskaubandusele** väike: 2020. aasta esimese 11 kuu jooksul vähenes kaupade eksport (peaaegu ainult reeksport) eelmise aastaga võrreldes 2,8 % ja import 5,0 %. See omakorda mõjutas kaubandus- ja logistikasektorit, mis moodustab 20 % Hongkongi SKPst.

Olukord **tööturul** halvenes aasta jooksul märkimisväärselt. Aasta lõpuks oli töötuse määr 6,6 %, kusjuures 2019. aasta lõpus oli see 3,3 %. Sektorite vahel on ka suured erinevused, näiteks finantssektoris on töötuse määr vaid 3,2 %.

Kinnisvarahinnad tõusid aasta jooksul 0,3 % (2019. aastal tõusid need 5,5 %). Hongkong on koduostjatele jätkuvalt üks maailma kõige vähem taskukohaseid linnakeskuseid. Eluasemenappus on pikaajaline probleem, mis mõjutab paljusid leibkondi.

Finantssektor on olnud ülejäänud majandusest märksa vastupidavam ja kasvas aasta jooksul veelgi. Sektorit toetas aktiivne tegevus aktsiate esmaste avalike pakkumiste valdkonnas. Aasta jooksul korraldati 154 esmast avalikku pakkumist, mille tulemusena kaasati kokku 397,5 miljardit Hongkongi dollarit (42,4 miljardit eurot). Kaasatud summa suurenes eelmise aastaga võrreldes 26,5 %, ehkki Mandri-Hiina reguleerivate asutuste vastuväidete tõttu jäeti viimasel hetkel ära Ant Groupi aktsiate esmane avalik pakkumine, mis pidi toimuma korraga nii Hongkongis kui ka Shanghais ja millest pidi saama ajaloo suurim esmane avalik pakkumine.

Esmased avalikud pakkumised on tuluallikaks paljudele finantssektoris tegutsejatele ning meelitavad ligi investoreid ja kapitali. USAs noteeritud Hiina äriühingute suhtes kohaldatavates uutes rangemates eeskirjades ning suuremates pingetes USA ja Hiina vahel nähakse tegureid, mis soodustavad Hiina äriühingute esmaste avalike pakkumiste korraldamist Hongkongis. Finantssektori vastupidavuse teine põhjus on selle suhteliselt väike avatus kohalikule majandusele. Ligikaudu 80 % Hongkongi aktsiaturu kapitalisatsioonist moodustavad Mandri-Hiina äriühingud, mis tähendab, et sektor on tugevalt seotud Hiina majandusega (millel läks aasta jooksul Hongkongiga võrreldes paremini). Aasta jooksul suurenes Hongkongi börsil päeva keskmine käive eelmise aastaga võrreldes 49 % ja turukapitalisatsioon jõudis rekordilise 47,5 triljoni Hongkongi dollarini (5,1 triljonit eurot). Hongkongi Hang Seng indeks langes ligikaudu 3,4 %. Pangandussektor oli jätkuvalt hästi kapitaliseeritud ja omas tugevaid puhvreid. Hoolimata ebakindlast majanduslikust olukorrast ja destabiliseerivast kohalikust poliitilisest arengust **ei ole kapitali väljavool erihalduspiirkonnast olnud märkimisväärne. Hongkongi dollar oli tugev** ja Hongkongi rahandusamet pidi mitmel korral sekkuma, tagamaks, et see liigselt ei kallineks ja jääks USA dollari puhul seatud kursivahemikku. Vääringu tugevust toetasid esmastest avalikest pakkumistest tulenev raha sissevool ja tugevad välisvaluutareservid.

Inflatsioon oli 2020. aasta esimese 11 kuu jooksul keskmiselt 0,4 %.

Valitsuse toetus ja eelarveseisund

Majanduslangusega toimetulemiseks ja elanikkonna abistamiseks rakendas valitsus aasta jooksul mitmel korral toetusmeetmeid. Valitsuse andmete kohaselt **moodustasid need meetmed kokku 311,5 miljardit Hongkongi dollarit (33,2 miljardit eurot) ehk ligikaudu 10–11 % Hongkongi SKPst.** Need hõlmasid 10 000 Hongkongi dollari (1 066 euro) suurust ühekordset rahalist toetust elanikele, palgatoetuste kava ja mitmesuguseid maksukärpeid, tasude ja lõivude tühistamist ning eri majandussektorite toetamise kavasid.

Kuigi meetmed toetasid majandust olulisel määral, pälvisid need ka kriitikat, kuna need ei olnud piisavalt sihipärased, mis vähendas nende tõhusust ja suurendas eelarvekulusid. See kehtis kahe kõige kulukama meetme – elanikele suunatud rahalise toetuse ja palgatoetuste – kohta, sest need olid avatud enamikule elanikele ja äriühingutele olenemata nende rahalisest olukorrast. Suurem osa meetmetest kuulutati välja aasta esimesel poolel, ent edaspidi vähendas valitsus toetust.

Neid meetmeid täiendasid Hongkongi rahandusameti meetmed, sealhulgas likviidsuse suurendamine pangandussektoris, regulatiivsete reservide vähendamine poole võrra, et suurendada laenuandmisvõimet, ja pangaklientidele antud laenude põhiosa tagasimaksepuhkuste rakendamine.

Suvel toetas valitsus Hongkongi juhtivat lennuettevõtjat Cathay Pacific suure likviidsussüstiga ning seadis eesmärgi säilitada töökohad ja Hongkongi staatus lennunduskeskusena. Toetusest hoolimata teatas lennuettevõtja mõned kuud hiljem ulatuslikust restruktureerimisest.

Pärast viimase 15 aasta esimese eelarvepuudujäägi kajastamist 2019. aastal halvenes **eelarveseisund** 2020. aastal märkimisväärselt, kuna tulud vähenesid ja majanduslikud toetusmeetmed olid kulukad. Selle tulemusena ulatus valitsemissektori eelarvepuudujääk ajavahemikul aprillist novembrini rekordilise 318 miljardi Hongkongi dollarini (34 miljardit

eurot), samal ajal kui eelarvereservid vähenesid 1,16 triljonist Hongkongi dollarist 842 miljardi Hongkongi dollarini (90 miljardit eurot).

Ettevõtluskeskkond

Euroopa äriühingutele tegid aasta jooksul muret peamiselt majanduslangus ning koroonaviirushaiguse mõju äritegevusele ja tuludele. Samal ajal võtsid paljud äriühingud arvesse ka linna muutuvat poliitilist keskkonda, sealhulgas riikliku julgeoleku seaduse rakendamist ja Pekingi suurenevat mõju.

Nagu ka 2019. aasta rahutuste ajal, jäid Euroopa äriühingud 2020. aastal suuresti äraootavale seisukohale. Äriühingutades valitseb siiski arusaam, et riikliku julgeoleku seadus on kahjustanud Hongkongi rahvusvahelist mainet. Muret tekitab ka seaduse võimalik mõju äriühingutele ja laiemalt erihalduspiirkonna ettevõtluskeskkonnale. Mõju on majandussektoriti erinev, kuid üldiselt tuntakse muret vajaduse pärast tagada kohtusüsteemi jätkuv sõltumatus, sõnavabadus, ettevõtlusvabadus ja juurdepääs andmetele ning seaduse mõju pärast andekate töötajate värbamisele ja hoidmisele⁴. Seetõttu on mõned äriühingud asunud ümber hindama oma kohalolekut Hongkongis, teised aga koostavad hädaolukorrakavasid. Kuigi on ka äriühinguid, kes peavad riikliku julgeoleku seaduse vastuvõtmist positiivseks sündmuseks, sealhulgas sotsiaalse stabiilsuse seisukohast, näitavad äriühingute seas korraldatud küsitlused, et see ei ole enamuse arvamus.

Majanduslanguse tõttu on mõned Euroopa äriühingud oma tegevust erihalduspiirkonnas vähendanud. Kõige rängemini said kannatada sektorid, mis suurel määral sõltuvad turistide tehtavatest kulutustest, ning nende tulud vähenesid märkimisväärselt. Kaubandus- ja logistikasektori äriühinguid mõjutasid nõrk üleilmne kaubandus ja ülemaailmne majanduslangus.

Hongkongi ja sealt välja reisimise piirangud mõjutavad märkimisväärselt ka Euroopa ettevõtjaid, eriti kuna paljud neist teevad äri Hiina ja Aasia piirkonnaga.

Hongkongi üldist tõhusust, ulatuslikku autonoomiat, õigusriiki ja sõltumatut kohtusüsteemi on pikka aega peetud tema peamisteks konkurentsieelisteks. Nende kahjustamine mõjutaks seega negatiivselt Hongkongi atraktiivsust. Ettevõtjatele valmistavad muret ka pinged Hiina ja USA vahel, sealhulgas Hongkongi pärast.

Kaubandus- ja muu poliitika

Jaauaris jõustus 2019. aasta märtsis Austraaliaga sõlmitud vabakaubandusleping, mis sisaldab ka muudetud investeerimislepingut. Märtsis jõustus investeerimisleping Araabia Ühendemiraatidega. Aasta jooksul jõustus järk-järgult ka 2017. aastal ASEANi riikidega sõlmitud vabakaubandusleping.

Valitsus teatas meetmetest, millega toetatakse Hongkongi rolli finantskeskusena ja piirkonna peamise keskkonnahoidliku keskusena. Need hõlmavad börsil kaubeldavatelt fondidelt tasutavast maksust vabastamist ja meetmeid aktsiafondide ligimeelitamiseks. Kasutusele võeti ka uus tehnoloogiaindeks Hang Seng TECH Index. Selles on esindatud 30 suurimat Hongkongis noteeritud tehnoloogiaettevõtjat, mille positsioonid on tugevalt seotud

⁴ Neid probleeme rõhutati mitmes aasta jooksul äriühingute seas korraldatud küsitluses.

tehnoloogiasektoriga ja mis vastavad indeksi sõelumiskriteeriumidele. Keskkonnahoidliku rahastamise valdkonnas asutasid Hongkongi valitsus ja finantssektorit reguleerivad asutused keskkonnahoidliku ja kestliku rahanduse asutustevahelise juhtrühma ning valitsus on lubanud lähiaastatel emiteerida (pärast esimest emiteerimist 2019. aastal) uued valitsuse rohelised võlakirjad.

Innovatsiooni ja tehnoloogia edendamise eesmärgil – mis on valitsuse üks prioriteete – eraldas valitsus Hongkongi teaduspargi laiendamiseks 3 miljardit Hongkongi dollarit (320 miljonit eurot) ja tugevdas tehnoloogiaosakute programmi. Detsembris avaldas valitsus ka Hongkongi aruka linna arendamise kava 2.0. Eluasemete valdkonnas seadis valitsus eesmärgiks tagada 2024. aastaks 100 400 sotsiaaleluaset (ja 2024. aastaks ka 19 600 eraeluaset aastas). Keskkonna valdkonnas oli üheks prioriteediks elektrisõidukite kasutamise edasine edendamine ja saastavamate sõidukite järkjärguline kasutuselt kõrvaldamine. Valitsus hakkas rakendama 2 miljardi Hongkongi dollari (212 miljonit eurot) suurust toetuskava elektrisõidukite laadimisrajatiste ajakohastamiseks eraelamutes.

Energeetika valdkonnas on valitsuse eesmärk suurendada maagaasi osakaalu kasutatavate energiaallikate kogumis, et võimaldada kiviõekasutuse vähendamist. Jäätmekäitlus on linnas endiselt suur probleem: vaid väike osa linna jäätmetest võetakse kohapeal ringlusse. Juunis tuli tagasilöökk, kui seadusandjad võtsid tagasi 2018. aastal esitatud ja pikalt menetluses olnud seaduseelnõu kohustusliku jäätmete kõrvaldamise tasu kohta.

Oma **2020. aasta poliitilises avalduses**, mille erihalduspiirkonna juht tegi 25. novembril, pani ta ette hoogustada Hongkongi majanduse elavdamist. Lühiajalises perspektiivis keskendutakse pandeemia ohjeldamisele, samal ajal kui pikemaajalised majanduslikud plaanid kinnitavad järgmisi prioriteete: tugevdada integratsiooni Guangdongi-Hongkongi-Macau lahe suurpiirkonna (*Guangdong-Hong Kong-Macao Greater Bay Area*, edaspidi „GBA“) ja Mandri-Hiina; toetada Hongkongi kaubandus-, finants- ja äriteenuste keskuse rolli; edendada innovatsiooni ja tehnoloogiat ning aruka linna arendamist. Poliitiline avaldus hõlmas mõningaid ettevõtjatele suunatud meetmeid ja lubadust suurendada taristukulutusi, kuid majandusse suunatavaid summasid, mis selleks ajaks moodustasid 10–11 % SKPst, selles märkimisväärselt suurendada ei lubatud.

Poliitilises avalduses rõhutati taas vajadust lahendada eluasemete nappuse ja kalliduse pikaajalised probleemid. Selles küsimuses kinnitas erihalduspiirkonna juht veel kord oma toetust vaidlusalusele maaparandusalasele suurprojektile Lantau Tomorrow Vision. Hongkongi mainega seotud probleeme silmas pidades kuulutati poliitilises avalduses välja ka ulatuslik kampaania Hongkongi kui ärikeskuse reklaamimiseks.

Märkimisväärne teadaanne oli Hongkongi otsus saavutada 2050. aastaks CO₂-neutraalsus ja sel eesmärgil ajakohastada 2021. aasta keskpäigaks Hongkongi kliimaalast tegevuskava. Avaldus sisaldas muidki keskkonnahoidlikkusega seotud teadaandeid, muu hulgas seoses transpordi, ehituse, keskkonnahoidliku rahastamise ja jäätmeenergiaga.

Erihalduspiirkonna juhi visiit Pekingisse tekitas ootusi, et Hiina võib peagi taasavada oma piiri Hongkongiga. Paljude äriühingute tegevus, kliendid ja/või tarnijad on Mandri-Hiinas ning Hongkongi jaekaubandus-, toidu- ja joogi-, majutus- ja transpordisektoris teevad kulutusi peaaesjalikult Hiina turistid. Aasta lõpu seisuga olid reisipiirangud, nagu kohustuslik karantiin, siiski veel jõus.

III. Hongkongi ja Mandri-Hiina vahelised suhted

Hongkongi asjade kontaktbüroo on avaldanud üha suuremat mõju Hongkongi poliitika kujundamisele ja poliitilisele lavvikule, seades Hongkongi ulatusliku autonoomia säilimise kahtluse alla. Aprillis esitatud kinnitus, et põhiseadusest tulenev Hongkongi autonoomia kaitse keskvalitsuse sekkumise eest (artikkel 22) ei ole Hongkongi asjade kontaktbüroole siduv, oli murettekitav märk, arvestades Hiina lubadust kaitsta põhimõtet „üks riik, kaks süsteemi“. Hongkongi asjade kontaktbüroo märkis oma avalduses, mis seda tõlgendust kinnitas, et bürool on Hongkongis ulatuslikud volitused, sealhulgas järelevalvevolitused. Alates Luo Huiningi nimetamisest Hongkongi asjade kontaktbüroo direktoriks 2020. aasta jaanuaris on büroo tegutsenud aktiivsemalt, andes regulaarselt välja pressiteateid Hongkongis toimuva arengu kohta. Muu hulgas kritiseeriti neis teraval demokraatlikke seadusandjaid.

Mandri-Hiina oli endiselt Hongkongi suurim kaubanduspartner, kelle arvele langes 2020. aasta esimese 11 kuu jooksul 59 % Hongkongi kogueksportidist ja 43 % impordist. Erihalduspiirkond on omakorda Mandri-Hiina jaoks oluline kaubanduskeskus ja 2020. aastal oli ta Hiina suuruselt viies kaubanduspartner. Hiina Guangdongi provints on Hongkongi jaoks endiselt oluline välisõotlemise baas.

Hongkong on jätkuvalt ka **Hiina oluline offshore-finantskeskus ja investeerimiskeskus**. Kui *offshore*-keskused kõrvale jätta, oli Mandri-Hiina 2019. aasta lõpu seisuga Hongkongi jaoks peamine välismaiste otseinvesteeringute allikas ning Hongkongi välismaiste otseinvesteeringute jaoks peamine sihtkoht (vastavalt 28 % ja 45 % investeeringute kogumahust). Ligikaudu 65 % Mandri-Hiinasse suunatud välismaistest otseinvesteeringutest tuleb Hongkongist ja 61 % Hiina välismaistest otseinvesteeringutest suundub Hongkongi. Hongkongis on noteeritud 1 319 Mandri-Hiina ettevõtet, mille arvele langeb 80 % kogu linna turukapitalisatsioonist. Hongkongi ja Mandri-Hiina kapitaliturud on seotud **börside ühendamise kava** kaudu, mis ühendab Hongkongi väärtpaberibörsi Shanghai ja Shenzheni börsiga, ning võlakirjaturge käsitleva vastastikuse turulepääsu kava ehk **võlakirjade ühendamise kava** kaudu.

Aasta jooksul arendasid Hongkong ja Mandri-Hiina oma suhteid edasi **Hiina ja Hongkongi tihedama majanduspartnerluse lepingu** alusel, mis sõlmiti 2003. aastal. Uued teenustekaubanduse liberaliseerimise meetmed, milles lepidi kokku 2019. aasta novembris, jõustusid 2020. aasta juunis.

Aasta jooksul jätkus piirkondlik integratsioon **Guangdongi-Hongkongi-Macau lahe suurpiirkonnas (GBA)**. 2019. aastal avaldatud tegevuskavas seati eesmärgiks tagada kaupade, teenuste ja kapitali takistamatu liikumine GBA piires 2035. aastaks. Aasta jooksul teatas valitsus meetmetest, mille eesmärk on edendada integratsiooni ja soodustada äritegevust eri sektorites. Finantsvaldkonnas teatasid Hiina Rahvapank, Hongkongi rahandusamet ja Macau rahandusamet juunis ühiselt kavast rakendada kahe-suunalist piiriülest varahalduse ühendamise katsekava („Wealth Management Connect“). See võimaldaks Hongkongi, Macau ja Guangdongi provintsi üheksa linna elanikel teha piiriüleseid investeeringuid piirkonna pankade turustatavatesse varahaldustoodetesse. GBAs on plaanis integreerida ka kindlustustegevust.

Ettevõtjad suhtuvad GBA pakutavatesse võimalustesse üldiselt positiivselt, kuid sellega kaasnevad maksupoliitika, regulatiivsete ja õiguslike aspektide, poliitilise ebakindluse, läbipaistvuse ja nähtavuse ning intellektuaalomandi õiguste kaitsega seotud probleemid.

Laiemas plaanis tekitavad endiselt küsimusi kolme erineva majandus-, õigus-, maksu- ja tollisüsteemi ühendamine ning osalevate linnade võimalik rivaalitsemine. Hongkongi konkurentsieelis Hiina ja muu maailma n-ö superühendajana võib kaduda, kui Guangdongi provintsi linnad liberaliseerivad oma majandust, parandavad oma konkurentsivõimet ning ühendavad end maailmaga rahanduse ja kaubanduse kaudu.

IV. ELi ja Hongkongi kahepoolsed suhted ja koostöö 2020. aastal

2020. aastal jäi ära ELi ja Hongkongi iga-aastane struktureeritud dialoogi raames peetav kohtumine – esimest korda pärast nende pidamisega alguse tegemist 2006. aastal. Varem on struktureeritud dialoog andnud võimaluse analüüsida ja hoogustada koostööd sellistes valdkondades nagu finantsteenused, kaubandus, investeeringud, hanked, toll, innovatsioonitehnoloogia, võitlus inimkaubanduse vastu ja keskkonnaküsimused. EL usub, et mõlema poole jaoks on oluline pidada korrapäraselt institutsioonilist dialoogi, mis võimaldab suhteid põhjalikult läbi vaadata ning käsitleda võimalikke mureküsimusi või vastastikust huvi pakkuvaid küsimusi, mis kuuluvad teise poole jurisdiktsiooni alla või pädevusse. EL loodab, et 2021. aastal on olemas tingimused struktureeritud dialoogi jätkamiseks.

2020. aastal alustas Hongkongis tegevust 1 560 ELi äriühingut ning paljud neist on Hongkongis asutanud oma piirkondliku peakontori või filiaali. ELi ettevõtjad tegutsevad paljudes sektorites, peamiselt finants- ja äriteenuste, kaubandus-, logistika-, jaekaubandus-, toidu- ja joogi- ning ehitussektoris.

2020. aastal oli Hongkong ELi suuruselt 25. kaubanduspartner⁵ ja ELi suuruselt kaheteistkümmes kaubanduspartner Aasias. Kahepoolse kaubanduse kogumaht oli sel perioodil 27,4 miljardit eurot, mis oli 2019. aasta sama perioodiga võrreldes 10,8 % väiksem. ELi kaupade eksport Hongkongi ulatus sel perioodil 23,0 miljardi euron, samal ajal kui Hongkongist pärit import moodustas kokku 7,1 miljardit eurot, mis tähendas ELile 15,8 miljardi euro suurust ülejääki. EL oli 2020. aastal Mandri-Hiina ja Taiwani järel Hongkongi suuruselt kolmas kaubanduspartner. EL oli Hongkongi suuruselt teine ekspordi sihtkoht ja suuruselt viies impordiallikas. Hongkong jäi oluliseks sõlmpunktiks Mandri-Hiina ja ELi vahelise kaubanduse jaoks.

2019. aastal oli Hongkong ELi jaoks tähtsusest neljas **teenuste valdkonna kaubanduspartner** Aasias. 2019. aastal (viimane aasta, mille kohta on andmed olemas) ulatus kahepoolne teenustekaubandus (EL 27) 26,8 miljardi euron (+ +9 % võrreldes eelmise aastaga). EL importis Hongkongist teenuseid 11,0 miljardi euro väärtuses ja eksportis Hongkongi oma teenuseid 15,8 miljardi euro väärtuses, mis tähendas ELile 4,7 miljardi euro suurust ülejääki⁶.

ELi ja Hongkongi kahepoolsed **investeeringud** olid jätkuvalt märkimisväärsed. Hongkongi statistikast on näha, et kui *offshore*-keskused kõrvale jätta, oli EL 2019. aasta lõpu seisuga Hongkongi suuruselt seitsmes välisinvestor ja Hongkongi välismaiste otseinvesteeringute teine peamine sihtkoht (viimased kättesaadavad andmed). Hongkongist EL 27sse tehtud välismaiste otseinvesteeringute kogumaht ulatus Eurostati andmetel 2019. aasta lõpuks 185,8 miljardi euron, mis tegi Hongkongist ELi jaoks märkimisväärse välismaiste

⁵ EL 27 andmete põhjal.

⁶ Eurostati esialgne statistika.

otseinvesteeringute allika. Samal ajal oli EL 27 investeeringute maht Hongkongi 163 miljardit eurot. Kui rääkida investeeringuvoogudest, siis 2020. aasta esimese kolme kvartali värskemate andmete kohaselt moodustas välismaiste otseinvesteeringute netosissevool Hongkongist ELi 7,6 miljardit eurot (võrreldes netoväljavooluga 49,8 miljardit eurot 2019. aasta esimeses kolmes kvartalis).

Aasta jooksul jätkasid EL ja Hongkong koostööd **tolli** valdkonnas, tuginedes intellektuaalomandi õiguste kaitse parandamise tegevuskavale vastavalt ELi ja Hongkongi tollikoostöö ja vastastikuse haldusabi lepingule ning tegevuskavale intellektuaalomandi õiguste kaitse tagamise kohta tolli valdkonnas. 2020. aastal toimus riskiteabe vastastikune vahetamine tõrgeteta, kuigi koroonaviirushaigusega seotud kriis mõjutas mõningaid kavandatud ettevõtmisi. Suurepärasest koostööst hoolimata jäi Hongkong ELi imporditavate intellektuaalomandi õigusi rikkuvate kaupade väärtuse poolest tähtsusest teiseks päritoluriigiks, isegi kui need kaubad ei olnud toodetud Hongkongis.

Teadusuuringute, teaduse ja innovatsiooni valdkonnas kuulutasid Hongkongi ametiasutused 2020. aastal välja kaks taotlusvooru erihalduspiirkonnast pärit programmis „Horisont 2020“ osalejate toetamise vahendite jaoks; viimase taotlusvooru puhul on taotluste esitamise tähtaeg 2021. aasta jaanuari keskpaik. Kuna praegune programmiga „Horisont 2020“ seotud koostöökava lõpeb koos Euroopa raamprogrammiga 2020. aasta lõpus, tuleks Hongkongiga uuesti alustada arutelusid koostöökava edasise rakendamise üle programmi „Euroopa horisont“ raames, sealhulgas erasektorile avatud kaasrahastamismehhanismi üle. Tulevastes aruteludes programmi „Euroopa horisont“ üle seatakse esikohale vastastikkus, võrdsed tingimused, avatus, kaasatus ning rangete eetika- ja ausameelsuse normide järgimine. Sellega seoses jälgib EL tähelepanelikult riikliku julgeoleku seaduse mõju teadlastele ja nende liikuvusele, akadeemilisele vabadusele ja teadusasutustele.

Rahapesu ja terrorismi rahastamise vastase võitluse valdkonnas avaldas rahapesuvastane töökond eelmisel aastal Hongkongi kohta vastastikuse hindamise aruande,⁷ mille järel otsustati hakata territooriumi regulaarselt jälgima. Arvestades, et Hongkong on edukas finants- ja kaubanduskeskus, on suur oht, et tema süsteemi võidakse kuritarvitada välismaise kriminaaltulu transiidipaigana. Sellega seoses peaks Hongkong jätkama meetmete võtmist selle tagamiseks, et teave õiguslike üksuste tegelike tulusaajate kohta on kättesaadav ja täpne.

17. ja 18. detsembril toimus ELi ja Hongkongi viies iga-aastane **inimkaubanduse** teemaline seminar. Seminar hõlmas kahte poolepäevast veebipõhist arutelu, kus käsitleti rahvusvahelisi standardeid, partnerlust inimkaubanduse vastu võitlemiseks, ohvrite toetamist ning inimkaubandusvastase võitluse hetkeolukorda ELis ja Hongkongis. Hongkongi poolelt osales seminaril koguni ligikaudu 80 eri valitsusasutuste esindajat. TAIEXi programmi toel kaasati seminarile esinema seitse eksperti Euroopast.

COVID-19 pandeemia tõttu tuli peatada suurem osa kavandatud inimestevahelisest tegevusest, sealhulgas kultuuriüritused, teadusuuringud, akadeemiline koostöö, üliõpilaste liikuvus ja loomemajandust hõlmav tegevus. Seetõttu otsis ELi büroo alternatiivseid viise avaliku diplomaatiaga seotud ürituste korraldamiseks. Veebruaris võõrustas ELi büroo ELi liikmesriikide toel ELi 2020. aasta filmifestivali, mis toimus rangete tervishoiumeetmete tingimustes. Koos ELi liikmesriikidega korraldas ELi büroo kolmanda ürituse sarjas „Make

⁷ <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/mer4/MER-Hong-Kong-China-2019.pdf>

Music, Hong Kong“ veebis. Koostöös kutseõppenõukoguga korraldas ELi büroo ka disainikonkursi.

ELi büroo kohtus sageli valitsusametnike, seadusandjate ning akadeemiliste ringkondade ja kodanikuühiskonna esindajatega.